

Кузнецов О.В.*

ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ ЧЛЕНСТВА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

The study of the EU budget as a source of problems among the EU member states and the UK, including issues related to implementation of the Common Agricultural Policy, is carried out. Special attention is given to the examination of the problem of Britain's EU rebate. The main costs of British EU-membership and total contributions of the UK to the EU budget during the budget years 2007-2013 are summarized.

European integration, the EU's budget, the United Kingdom, Britain's EU rebate, Common Agricultural Policy, trade balance, VAT, euroscepticism, cost-benefit analysis

Забезпечення ЄС власними фінансовими ресурсами є важливим елементом функціонування спільних інститутів Євросоюзу та запорукою збереження його наднаціонального статус-кво у європейському інтеграційному процесі. І, хоча відносний розмір бюджету ЄС є незначним у порівнянні із розмірами бюджетів країн-членів Євросоюзу (наприклад, у 2010 році він становив 141,5 млрд. євро або 1,2% ВВП Співтовариства, в той час як національні бюджети країн-членів в середньому дорівнюють близько 40% ВВП), тим не менше питання перерозподілу коштів між країнами-членами час від часу стає предметом гострих нарікань з боку окремих країн, і, зокрема, Великобританії, яка вважає розподіл наданих у розпорядження ЄС фінансових коштів несправедливим і неефективним.

Дослідженню окремих положень бюджетної політики ЄС присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, зокрема: В.С.Будкіна, І.В.Бураковського, В.А.Вергуна, А.С.Гальчинського, Ю.М.Пахомова, О.І.Рогача, О.І.Шниркова, А.С.Філіпенка та інших.

Метою даної статті є розгляд питання участі Великобританії у формуванні бюджету ЄС.

Зауважимо, що шлях Великобританії до об'єднаної Європи був досить непростим. Після Другої світової війни зовнішня політика Лондона реалізовувалась у рамках концепції «трьох кіл», що була проголошена У.Черчиллем у 1948 році. Ця концепція передбачала роль Великобританії у якості головного партнера США, лідера Співдружності націй і головної західноєвропейської держави. З метою недопущення відродження націоналізму в Європі у післявоєнний мирний час поруч з іншими вагомими політиками У.Черчилль пропагує ідею європейської єдності, закликає до створення Сполучених Штатів Європи та розбудови Європи на принципах федералізму. Створена у 1949 році за британської ініціативи Рада Європи мала слугувати прообразом загальноєвропейського уряду. Утім, спочатку лейбористи, а за ними консерватори відмовились брати участь у перетворенні Ради Європи у європейський уряд. Замість політичної інтеграції на федералістських засадах у післявоєнній Західній Європі починає розвиватися функціональна, у першу чергу, економічна інтеграція [1, с.21].

* кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України

У цей час Британія різними шляхами намагається взяти під контроль інтеграційні процеси в Європі, а вірніше – не допустити створення наднаціональних органів управління цими процесами. У цьому зв'язку показовою є відмова Британії від участі у переговорах щодо створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) у 1949-50 роках. На відміну від французького «плану Шумана», у британському «плані Макміллана-Екклза» вносились пропозиції перетворити ЄОВС з наднаціональної у міжурядову організацію, підпорядковану комітету міністрів Ради Європи, чим було підставлено під загрозу підписання договору про ЄОВС. У подальшому Британія всіляко опиралася будь-яким формам наднаціональної інтеграції в Європі, пропонуючи замість того різні варіанти співробітництва виключно в економічній площині. Так, у жовтні 1956 року британський уряд розробив альтернативний план західноєвропейської інтеграції, відомий як «план G». Це була пропозиція створення зони повністю вільної від протекціоністських тарифів серед усіх не комуністичних європейських країн. План мав на меті створення зони вільної промислової торгівлі, яка б не поширювалася на продукти харчування [1, с.26]. Зона вільної торгівлі мала забезпечити Британії міцні позиції на європейських ринках, не зашкоджуючи водночас зв'язкам колишньої метрополії із країнами Співдружності. Але цей план зазнав невдачі, передусім, через різноголосицю з Францією та жорсткі заперечення з боку особисто Шарля де Голля після його приходу до влади у 1958 році.

Таким чином, скептична позиція Великобританії щодо успіху європейської інтеграції та послідовне відмежування від політичних процесів в Європі стало причиною запізнього приєднання Сполученого Королівства до Європейського Співтовариства, яке відбулось лише у 1973 році.

Але навіть після набуття офіційного членства в ЄС британський євроскептицизм залишився більш виразливим, ніж у будь-якої іншої європейської країни. Британський уряд неодноразово використовує свій вплив для гальмування процесів європейської інтеграції. Британія прийняла негативне рішення щодо вступу до зони євро та підписання Шенгенської угоди, а також всіляко запобігала утворенню кваліфікованої більшості голосів щодо прийняття рішення про перехід до єдиної податкової, зовнішньої та оборонної політики ЄС. На думку керівника британської неурядової організації «Центр європейських реформ» Ч.Гранта, на сьогодні не існує підстав для змін пануючих євроскептичних настроїв у Великобританії. «Уряд Гордона Брауна має менше ентузіазму щодо ЄС, ніж уряд його попередника, Ентоні Блера, а якщо консервативна партія переможе на наступних виборах, уряд Девіда Камерона буде ще більш євроскептичним, ніж уряд Брауна», - вважає Ч.Грант [2, с.1].

У британських бізнес-колах поширена думка про те, що ЄС є архаїчним проектом, який може й не пережити ери глобалізації. Малий бізнес у Великобританії налаштований євроскептично, передусім, через надмірне регулювання та бюрократизм з боку Брюсселя, які не сприяють розвитку зовнішньої торгівлі та інвестицій, а також чинять перешкоди імпорту дешевої робочої сили [2, с.6].

У Великобританії скептично ставляться до питань фінансової інтеграції з ЄС. У червні 2003 року Міністерство фінансів Великобританії дійшло висновку про недоцільність приєднання країни до зони євро. Рішення було прийнято на підставі результатів економічних тестів за п'ятьма встановленими у 1997 році критеріями щодо конвергенції економічних циклів, економічної гнучкості, інвестиційної привабливості, стабільності, що забезпечує зростання і зайнятість, та конкурентоспроможності лондонського Сіті. Тільки один тест – на збереження конкурентоспроможності лондонського Сіті – дав позитивний результат [3]. Однак, перебуваючи поза зоною євро лондонський Сіті отримує значні прибутки від посередницької торгівлі активами, деномінованими в євро [4,с.53]. Перспектива прове-

дення нового референдуму з питання участі Великобританії у Європейському валютному союзу у найближчому часі виглядає малоімовірною.

Утім, чи не найбільш суперечливим питанням членства Великобританії у ЄС є участь країни у формуванні спільного європейського бюджету. У 1970-х роках питання перерозподілу коштів бюджету ЄС призвело до кризи Європейського Співтовариства, яка загрожувала навіть подальшому успіху європейських інтеграційних процесів. Причиною кризи виступили нетто-внески країн-членів, тобто різниця між тим, що сплачується, і тим, що отримується з бюджету. Лише дві країни – Німеччина та Великобританія (після її приєднання до ЄС) – виступали нетто-донорами Співтовариства, але Німеччина була набагато заможнішою (з точки зору доходів на душу населення), ніж Великобританія. Проблема нетто-внесків пов'язана з методом складання доходної та витратної частин бюджету. Розглянемо це питання докладніше.

На початку 1980-х років, коли криза досягла свого піку, фінансування бюджету ЄС здійснювалось за рахунок його «власних ресурсів», таких як митні збори, аграрне мито та цукровий збір на імпорт товарів з поза меж ЄС, які стягуються у країнах-членах від імені ЄС; та за рахунок фінансових ресурсів, які утворюються у національній системі сплати ПДВ. В останньому випадку застосовувалась символічна ставка ПДВ у розмірі 1% (а пізніше 1,4%) до «бази нарахування ПДВ» на ідентичний асортимент товарів і послуг у кожній країні-члені ЄС. У той час значна пропорція британського імпорту надходила з поза меж ЄС, а ПДВ як непрямий податок був регресивним і не відображав здатності Британії платити. Через свою залежність від імпорту з поза меж Співтовариства та платежів ПДВ, які перевищували відносний рівень її заможності, Великобританія перетворилася на нетто-донора «власних ресурсів» ЄС [5, с.52-53].

У свою чергу у витратній частині бюджету до середини 1980-х років видатки на спільну аграрну політику (САП) складали понад двох третин від загального розміру видатків і спрямовувались переважно до країн, які мали відносно великий надлишок у виробництві сільськогосподарської продукції, таких, як Данія. Навпаки, Німеччина та Великобританія, з відносно незначною часткою аграрного сектору, виступали нетто-імпортерами сільськогосподарської продукції. Внаслідок цього отримання ними коштів у рамках САП було незначним.

САП виникла на підґрунті домовленості між Францією та Німеччиною у 1950-х роках. За отримання доступу для німецьких промислових товарів на французький ринок Німеччина погодилась надавати підтримку високим цінам на сільськогосподарську продукцію у Франції. САП була однією з причин французької опозиції вступу Британії до ЄС, оскільки французькі лідери небезпідставно вважали, що Британія буде намагатися знизити значення САП під час реалізації економічної політики Співтовариства [6, с.21].

Дійсно, саме через вимоги Великобританії і, зокрема, категоричну позицію М.Тетчер щодо «повернення британських грошей», у 1984 році на засіданні Європейської Ради у французькій комуні Фонтенбло була підписана угода, згідно якої будь-яка країна-член Співтовариства, яка несе надмірні бюджетні витрати відносно її відносної заможності, отримувала право на коригування розміру внесків. Зауважимо, що на практиці цим правом скористалася лише Британія. З тих пір країна отримує так званий рабат (Britain's EU rebate) - дві третини від різниці між щорічними британськими внесками та надходженнями у бюджет ЄС, що повертаються назад до Великобританії.

Здійсненні реформи, однак, не вирішили фундаментальної проблеми європейського бюджету, який продовжував залишатися структурно неврівноваженим. Наступним радикальним кроком реформ стало визначення верхньої межі для стягнення «власних ресурсів» спочатку на рівні 1,21%, а пізніше 1,27% ВВП ЄС та зниження розміру виплат у формі ПДВ. На практиці це означало введення третього ресурсу доходів європейського бюджету

– відрахувань країн-членів як пропорції ВВП. Якщо у 1998 році частка відрахувань у вигляді ПДВ у структурі доходів європейського бюджету складала 41%, то у 2010 році вона знизилася до 12,1%, водночас частка доходів як пропорції ВВП збільшилась за відповідний період з 43% до 72,5% [7,с.25]. Також витратна частина бюджету зазнала змін: були знижені видатки на САП, підвищено видатки на стійке економічне зростання, які включають фінансування структурної політики та конвергенції країн-членів ЄС (табл.1).

Табл.1. Структура бюджету ЄС на 2010 рік.

Статті доходів	%	Статті витрат	%
Митні тарифи та цукрові збори	12,9	Стійке зростання	45,4
Ресурси, основані на ПДВ	12,1	Сільськогосподарська політика	41,1
Ресурси, як пропорція ВВП	72,5	Посилення глобальної ролі ЄС	5,7
Інші доходи	2,5	Адміністративні витрати	5,6
		Інші витрати	2,2

Джерело: розраховано та складено автором за даними: General budget of the European Union for the financial year 2010 – The figures / European Commission. – Brussels – Luxemburg, 2010. – P.9,25.

Проте, навіть у результаті реформування бюджету проблема нерівності країн-членів з точки зору нетто-внесків залишилася невирішеною. Європейська Комісія мала визнати, що позиція Великобританії у цьому зв'язку не є унікальною, і стосується також інших країн, що претендують на отримання рабату. Проте, поширення системи рабату, що діє для Великобританії, на інші країни Євросоюзу означала б суттєве послаблення бюджетних позицій ЄС.

Для вирішення цієї дилеми під час саміту ЄС у Брюсселі 16-17 червня 2005 року (після оприлюднення Європейською Комісією пропозицій щодо структури бюджету ЄС на 2007-2013 роки) з боку Люксембургу, який головував на той час в ЄС, була висловлена ініціатива щодо заморожування британського рабату на теперішньому рівні. Пропозиція Європейської Комісії скасувати британський рабат була, зокрема, активно підтримана політичними лідерами Франції, Німеччини, Швеції, Нідерландів та Польщі, які вимагали від Великобританії «жесту солідарності» та «більш справедливого фінансування бюджету ЄС». При цьому висловлювались наступні аргументи:

- значне покращення економічної ситуації у Великобританії за останні 20 років; її належність до квартету найзаможніших країн ЄС за розміром ВВП на душу населення (поруч із Люксембургом, Данією та Австрією);

- зменшення частки видатків ЄС на підтримку сільського господарства з 70% у 1984 році до менше 50% сьогодні;

- збільшення середнього розміру рабату з близько 4-5 млрд. євро на цей час до 7 млрд. євро у період 2007-2013 років із одночасним переміщенням Великобританії з 4-го на 9-те місце за розміром нетто-внесків як пропорції ВВП.

Пропозиція про заморожування британського рабату викликала жорстке заперечення з боку Прем'єр-міністра Т.Блера, оскільки, за британськими оцінками, це означатиме втрату Великобританією 25-30 млрд. ф.ст. у період 2007-2013 років [8].

Великобританія є єдиною країною ЄС, яка вважає рабат виправданим і до 2005 року не погоджувалась проводити переговори з цього питання, аргументуючи це тим, що не отримує значного розміру допомоги, який спрямовується в аграрний сектор. Відносна частка британського сільського господарства у порівнянні з іншими членами ЄС є незначною і становить відповідно 1% у структурі британського ВВП та 2% у структурі зайнятості.

Крім того, Британія залишається другим (після Німеччини) найбільшим донором у бюджеті ЄС.

За словами Т.Блера, за останні 10 років загальний розмір британських внесків без рабату у два з половиною рази, а із рабатом у 15 разів перевищив внесок Франції. На думку Канцлера Г.Брауна, дискусія з цього питання була свідомо розпочата політичними лідерами ЄС з метою відволікання уваги від реальних проблем ЄС: безробіття та невдалих референдумів з прийняття європейської конституції, що відбулись у Франції та Нідерландах.

Однак, у грудні 2005 року в ході тривалих і складних переговорів в рамках ухвалення бюджету ЄС на період 2007-2013 років Е.Блер під тиском опонентів був змушений поступитися їх вимогам та погодився на зниження розміру британського рабату на загальну суму 7,1 млрд. ф.ст. на весь фінансовий період. Таке рішення Е.Блер прокоментував «необхідністю перерозподілу багатства від заможних країн на користь бідних країн» та з метою «інвестування у Східну Європу».

Рішення Е.Блера викликало гостру критику з боку опозиційної консервативної партії. З моменту приєднання Британії до Європейського Співтовариства у британському парламенті час від часу лунали вимоги проведення аналізу витрат і вигод (cost-benefit analysis) доцільності такого членства. Як консервативні, так і лейбористські уряди постійно відмовляли у проведенні подібного аналізу, аргументуючи це тим, що вигоди членства Великобританії в ЄС є «очевидними».

У відповідь на поступку Е.Блера щодо зниження британського рабату у 2006 році відомий британський аналітичний центр консервативного нахилу «Брюгге Груп» (Bruges Group), почесним президентом якого є колишній прем'єр-міністр Великобританії баронеса М.Тетчер, представив дослідження на тему «Скільки коштує Британії її членство в ЄС». Дослідження було підготовлено під керівництвом депутату європейського парламенту Герарда Батена (Gerard Batten). В ньому представлено першу економічно обґрунтовану оцінку розміру загальних витрат Британії від її членства в ЄС. Основні результати цього дослідження, перевиданого у 2008 році, такі:

- у період 1973-2008 років бруто-внески Британії до Європейського Співтовариства склали 230,4 млрд. ф.ст., а нетто-внески – 68,2 млрд. ф.ст.;
- у період 1973-2007 років акумульований торговельний дефіцит з іншими країнами-членами ЄС становив 383,7 млрд. ф.ст.;
- участь у фінансуванні спільної сільськогосподарської політики ЄС коштує Британії щонайменше 16,8 млрд. ф.ст. щороку;
- спільна риболовна політика коштує Британії щонайменше 3,275 млрд. ф.ст. щороку;
- надмірне регулювання ділової активності з боку ЄС коштує 28 млрд. ф.ст. щороку;
- у 2008 році нетто-витрати британської економіки від членства в ЄС становили 55,8 млрд. ф.ст. [8,с.5].

За оцінками «Брюгге Груп», у період 2007-2013 років розмір британських валових внесків до бюджету ЄС становитиме близько 99 млрд. ф.ст. Розмір річного нетто-внеску Британії у бюджет ЄС (4,3 млрд. ф.ст. у 2007 році) буде зростати щороку до 2013 року. Британія виступає другим найбільшим донором ЄС після Німеччини з розміром нетто-внеску у сумі 57 млрд. євро. Найбільшим бенефіціантом коштів є Польща, яка у період 2007-2013 років отримує з бюджету ЄС на 65 млрд. євро більше, ніж сплатить (табл.2).

Британія не отримує фермерських субсидій через порівняно невелику частку аграрного сектора у структурі ВВП. Водночас 19% британського агропромислового імпорту надходить з поза меж ЄС, до якого застосовується Спільний зовнішній тариф, що веде до зростання ціни для кінцевих споживачів на внутрішньому ринку. За даними британського мозкового центру «Відкрита Європа» (Open Europe), в середньому ціни на сільськогос-

подарську продукцію для європейських споживачів є на 23% вищими за ціни на світових ринках [9,с.42].

Табл.2. Позиції країн-членів ЄС за розмірами їх внесків до бюджету ЄС на 2007-2013 рр., млрд. євро.

Сумарні валові внески		Сумарні витрати ЄС в країні-члені		Сумарні чисті внески	
Німеччина	164	Франція	89	Німеччина	86
Франція	140	Польща	87	Великобританія з рабатом	57
Італія	116	Німеччина	78	Франція	51
Великобританія з рабатом	103	Іспанія	78	Італія	46
Іспанія	76	Італія	70	Нідерланди	24
Нідерланди	37	Великобританія з рабатом	46	Швеція	11
Бельгія	33	Греція	40	Австрія	8,5
Польща	22	Бельгія	39	Данія	7,2
Швеція	20	Угорщина	32	Фінляндія	3,7
Австрія	19	Румунія	32	Кіпр	0,1
Данія	17	Чехія	31	Мальта	-0,5
Греція	15	Португалія	29	Ірландія	-0,6
Фінляндія	13	Словаччина	14	Іспанія	-2,2
Португалія	12	Нідерланди	13	Словенія	-2,9
Ірландія	11	Болгарія	12	Естонія	-3,2
Чехія	9,2	Ірландія	12	Латвія	-4,6
Угорщина	8,4	Австрія	10	Бельгія	-6,4
Румунія	7,2	Данія	10	Литва	-7,3
Словаччина	3,5	Люксембург	10	Люксембург	-7,7
Словенія	3,1	Фінляндія	9	Болгарія	-9,7
Люксембург	2,3	Литва	9	Словаччина	-11
Болгарія	2,3	Швеція	9	Португалія	-17
Литва	1,7	Латвія	6	Чехія	-22
Латвія	1,4	Словенія	6	Угорщина	-24
Кіпр	1,1	Естонія	4	Греція	-25
Естонія	0,8	Кіпр	1	Румунія	-25
Мальта	0,5	Мальта	1	Польща	-65

Джерело: G.Batten. *How much does the European Union cost Britain? 2008* / London: The Bruges Group, 2008. – P.15-16.

Згідно розрахунків Асоціації споживачів (Consumer Association) та Руху справедливої торгівлі (Trade Justice Movement), Спільна аграрна політика коштує 1000 ф.ст. на рік для британської родини з чотирьох осіб. Половина цієї суми утворюється за рахунок більш ви-

соких податків з метою субсидування фермерів, а половина - з більш високих у порівнянні з цінами світового ринку цін на продукти харчування. Таким чином, Британія платить двічі: через фінансування Спільної аграрної політики та через податки на імпорт харчових продуктів з поза меж ЄС. Загальний обсяг цих витрат у 2007 році оцінюються у суму 16,8 млрд. ф.ст.

Іншою статтею непрямих витрат є спільна риболовна політика. Із вступом до Європейського економічного співтовариства Британія відмовилась від контролю за національними риболовними угіддями на користь ЄС. Промисловий риболовний флот країн ЄС практично спустошив колись родючі британські риболовні угіддя, а через систему квот, що діє в ЄС, мільйони мертвої риби викидаються у море, оскільки не відповідають регулюючим нормам Євросоюзу. Спільна риболовна політика ЄС знищує британську рибну промисловість і робочі місця. У 2008 році у Британії нараховувалось 12,761 професійних риболовів, що на 24% менше, ніж у 1999 році [10,с.3].

Надмірне регулювання з боку ЄС розглядається британським експертами як одна з головних перешкод розвитку підприємництва. За оцінками колишнього Президента ФРН Р.Герцога, на сьогоднішній день щонайменше 84% усіх нових законів ініціюються у Європейському Союзі, а не у національних парламентах країн-членів ЄС. Кількість нових нормативних актів, що готує ЄС щороку, постійно збільшується. Необхідність приведення національної практики у відповідність з законодавством ЄС має безпосередній вплив на уряд, приватні організації та бізнес; ці витрати переходять на платників податків і споживачів.

У жовтні 2006 року віце-президент Європейської Комісії з питань промисловості і підприємництва Г.Ферхойген оцінив перевищення витрат над вигодами регулювання в ЄС на рівні 440 млрд. євро. У 2004 році заступник Прем'єр-міністра і міністр фінансів Нідерландів Г.Залм представив розрахунки, згідно яких витрати Нідерландів від надмірного регулювання ЄС становлять 2% ВВП. За оцінками центру «Відкрита Європа», витрати на регулювання для британського бізнесу у період 1998-2008 років становили 148,2 млрд. ф.ст., причому 72% законодавчих актів, за якими здійснюється регулювання на британському ринку, мають походження з ЄС, а відповідні витрати оцінюються у розмірі 106,6 млрд. ф.ст. [11, с.3].

Як зазначається у дослідженні «Брюгге Груп», десятки мільйонів фунтів були витрачені Банком Англії на підтримку введення євро; та інші підготовчі роботи у зв'язку із можливим вступом Британії до зони євро. Навіть не будучи членом єдиної європейської монетарної системи, Британія має сплачувати 15% капіталу Європейського центрального банку. Понад 18 млрд. ф.ст. було витрачено на розробку винащувача «Єврофайтер», який технічно застарів до запуску в експлуатацію. І хоча цей проект не був виключно європейським, він представляв тенденцію руху в напрямку спільної європейської оборонної політики. У той же час, на думку британських експертів, більш дешевий і кращий у технічному сенсі літак міг бути придбаний у США. Таке саме скептичне ставлення британців і до ефективності розробки власної супутниково-навігаційна системи Європейського Союзу «Галілей» (конкурента до американської GPS).

Вважалось, що членство Британії у «Спільному ринку» буде сприяти розвитку торгівлі; проте показники балансу торгівлі з країнами ЄС свідчать про те, що у період 1973-2007 років у торгівлі з країнами ЄС Британією було накопичено дефіцит у розмірі 383,7 млрд. ф.ст., в той час як з країнами поза ЄС за відповідний період Британія накопичила позитивне сальдо торгівлі у розмірі 14,7 млрд. ф.ст. (табл.3). При цьому торгівля з США виявилась більш сприятливою для Британії, ніж торгівля з ЄС. У період 1999-2007 років позитивне сальдо торгівлі з США становило понад 117 млрд. ф.ст.

Таку диспропорцію можливо пояснити тим, що ЄС є митним союзом, а не зоною вільної торгівлі, як на цьому від самого початку наполягала Великобританія. В рамках митного союзу панують тенденції до розвитку протекціонізму. Євроскептичні аналітики у Британії наголошують, що існування спільного зовнішнього тарифу ЄС та спільної сільськогосподарської політики ЄС призвело до спотворення структури британської торгівлі і стримує розвиток більш сприятливих торгівельних відносин Великобританії з рештою країн світу.

Табл. 3. Платіжний баланс Великобританії з ЄС у 1973-2007 рр.

Рік	Баланс торгівлі товарами та послугами з країнами ЄС, млрд. ф.ст.	Баланс торгівлі товарами та послугами з країнами поза ЄС, млрд. ф.ст.	Рік	Баланс торгівлі товарами та послугами з країнами ЄС, млрд. ф.ст.	Баланс торгівлі товарами та послугами з країнами поза ЄС, млрд. ф.ст.
1973	-1,674	678	1991	-5,793	-2,161
1974	-2,592	-590	1992	-11,823	1,69
1975	-2,831	1,308	1993	-13,207	2,451
1976	-2,536	1,764	1994	-12,523	10,104
1977	-2,215	2,268	1995	-12,5	9,608
1978	-2,92	4,043	1996	-5,485	1,296
1979	-2,995	2,542	1997	-4,845	5,349
1980	815	2,028	1998	-5,923	-2,032
1981	1,694	5,054	1999	-9,812	-11,151
1982	813	3,836	2000	-6,823	-11,151
1983	41	3,488	2001	-13,403	-10,609
1984	-1,029	2,511	2002	-23,603	-4,47
1985	-1,496	3,734	2003	-27,261	1,266
1986	-8,832	7,968	2004	-30,353	-2,401
1987	-12,889	8,086	2005	-37,359	-10,618
1988	-18,175	1,7	2006	-30,142	-13,062
1989	-20,811	-1,587	2007	-36,862	-10,618
1990	-18,393	-353	Разом	-383,742	14,706

Джерело: G.Batten. *How much does the European Union cost Britain? 2008* / London: The Bruges Group, 2008. – P.28-29.

Проведений аналіз дає підстави заробити наступні висновки. Великобританія поруч з Німеччиною виступає найбільшим донором Євросоюзу, сумарний чистий розмір внесків Сполученого Королівства до спільного європейського бюджету у період 2007-2013 років складе 57 млрд. євро. Незважаючи на тривале членство у Європейському Союзі, Великобританія не позбулася упередженого ставлення до ідеї європейської інтеграції. Головною причиною невдоволення Сполученого Королівства виступають питання фінансування спільного європейського бюджету у частині проведення спільної сільськогосподарської та риболовної політики, а також модель митного союзу, в якому ЄС функціонує відносно решти світу. На думку британських скептично налаштованих аналітиків

така модель призводить до хронічного погіршення британського сальдо платіжного балансу, а також до підвищення вартості продуктів харчування для кінцевих споживачів.

Література

1. Липкин М.А. Британия в поисках Европы: долгий путь в ЕЭС (1957-1974 гг.) / М.А.Липкин. – СПб.: Алетейя, 2009.
2. Grant C. Why is Britain eurosceptic? / Centre for European Reform. – London: December 2008.
3. UK membership of the single currency. An assessment of the five economic tests / HM Treasury. – 09 June 2003. - [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.hm-treasury.gov.uk/euro_assess03_repindex.htm
4. Кузнецов О.В. Лондон – глобальний фінансовий центр // Вісник Національного банку України. – 2009. - №11.
5. The UK Economy / M.Sawyer. (Ed.) – [16th Edition]. – Oxford University Press, 2005.
6. G.Batten. How much does the European Union cost Britain? 2008 / London: The Bruges Group, 2008.
7. General Budget of the European Union for the financial year 2010 – The Figures / European Commission. – Brussels – Luxemburg, 2010.
8. Europe's painful summit // The Economist. – June 15th 2005.
9. Trade liberalization and CAP reform in the EU / A Report for Open Europe by Oxford Economic Forecasting. – Oxford, October 2005.
10. UK Sea Fisheries Statistics 2008 / Marine & Fisheries Agency. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.mfa.gov.uk/statistics/ukseafish.htm>
11. L.Mullally, M.Persson, S.Booth, S.Gaskell. Out of Control? Measuring a decade of EU regulation / Open Europe. – February 2009.